

Timene med
RITA

av Willy Russell

Arne Lindtner Næss
Helle Haugen

Regi: Pål Løkkeberg
Scenografi: Erlend Birkeland
Kostymer: Solveig Engh
Øversetter: Morten Krogstad

RIKSTEATRET

RIKSTEATRET KOMMER
VÅREN -93 med bl.a.:

For hele familien:
RONJA RØVERDATTER
Av Astrid Lindgren

Utfordrende og aktuelt:
EN FOLKEFIENDE
Av Henrik Ibsen

Svettedrivende komedie:
KUNNE PRESTEENKA,
SÅ KAN VEL DU
– på hete tokt i Jotunheimen
Av Cecilia Torudd

Eventyrklassikeren:
PINOCCHIO
i samarbeid med
Collage Dansekompagni

Barnemusikalen
DEN FILLETE DOKKA
i samarbeid med
«Spill Levende» a.s

RIKSTEATRET KOMMER
- **KOMMER DU?**

Vi presenterer

Pål Løkkeberg

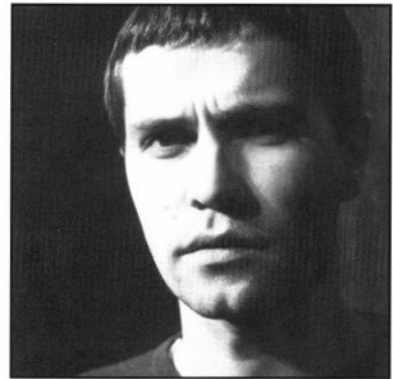
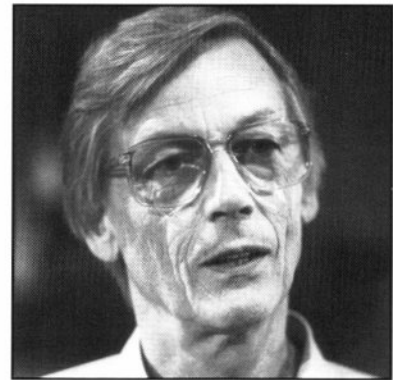
er instruktør og film- og TV-regissør. Han har i en årrekke satt opp forestillinger ved de fleste norske teatre, og har også tidligere satt opp stykker for Riksteatret: "Gengangere" (i 1973 og i 1978), "Nederlaget" (høsten 1978), "Protest/attest" (1980) og "Hedda Gabler" (1983). Han var med på å åpne Hålogaland Teater i Tromsø i 1971 med teatrets første profesjonelle forestilling, "Tolvskillingsoperaen" av Berthold Brecht. Satte opp Det Norske Teatrets forestilling "Romeo og Julie" ved åpningen av nybygget i 1985. Pål Løkkeberg har satt opp en rekke TV-produksjoner, bl.a. "Mater" av Ola Bauer, "Seks personer søker en forfatter" av Pirandello, og "Kreditorer" av August Strindberg, med Anne Krigsvold og Sverre Anker Ousdahl. Løkkeberg mottok Amandaprisen som regissør for TV-produksjonen "Canto Libre".

Erlend Birkeland

er scenograf, og har utdannelse fra Kunst og håndverksskolen i Danmark og Oslo, og fra Statens Kunstakademi. Han har vært scenearbeider på Nationaltheatret i 4 år, og har hatt ansvaret for scenografien til tre oppsetninger ved Teaterhøgskolen, bl.a. "Woyzek" av Büchner, og på Torshovteatret til "Dagen vender" av Paul Claudel. Han hadde scenografien på Russells "Lilli Valentin", på Amfiscenen på Nationaltheatret, et stykke som var på Riksteaterturné i 1990. Videre har han laget scenografi til flere stykker på Centralteatret, som "Vinterhagen" av Bjørg Viik, "Dobbel nytelse" av Cecilie Løveid. På Hålogaland Teater laget han scenografien til "Macbeth" og "Døjavu". Han hadde ansvaret for scenografien på "Hamlet" på Oslo Nye Teater og "Mens vi venter på Godot" på Teatret vårt i Molde. Erlend Birkeland har deltatt på flere kunstutstillinger, og også på Høstutstillingen i 1992.

Solveig Engh

har ansvaret for kostymene i "Timene med Rita". Hun er kostymesjef ved Riksteatret. Solveig Engh er utdannet som modellør og har fagbrev fra Canada. Hun arbeidet noen år innen Te-Ko-industrien i Canada, før hun flyttet tilbake til Norge. Hun begynte ved Riksteatret i 1976, og ble kostymeleder ved teatret i 1979. Som sjef for Riksteatrets systue, har hun hatt ansvaret for all kostymesøm ved teatret, og har ved siden av laget kostymedesign på bl.a. "Maridalsspillet" og på "Ai, ai for ein artig krig". Solveig Engh har ved siden av designet kostymer for utallige amatørteaterforestillinger som Riksteatret har "hjulpet i gang" gjennom årene.

Helle Haugen

er født i 1964, og tok først utdanning fra Statens Balletthøyskole, og deretter Statens Teaterhøgskole. Hun har vært ansatt ved Oslo Nye Teater siden 1988, hvor hun har hatt varierte roller, som i "Goddag, dikter Arild", hvor hun spilte Mari Gås, og i musikalen "Jenta mi", hvor hun spilte hun en av hovedrollene, Anette Plassen. I "Komediemordene av 1940" spilte hun etterretningsagenten Nikki Crandall, og i "Dukken" av Sverre Udnæs spilte hun den prostituerte jenta, Terry. I 1990 spilte hun Søster Lind i "Søndag nå igjen?", og var også med i suksessmusikalen "M.Butterfly", hvor hun spilte Renée m.fl. I "Roser i orkenen" av Barthold Halle (vist i TV i 1991), spilte hun Hulda, mor Sæther m.fl. I "Troll troll troll" (1991) spilte hun Snakketrollet Talatal-snakklig, og i "Pal Joey" møtte vi henne som Sandra. I "Rappaccinis datter" var hun budbæreren, i "Pan" (1992) prostens datter, og Elaine Harper i "Arsenikk og gamle kniplinger" i 1992. Hun har tidligere gjestet Riksteatret i «Mowgli».

Arne Lindtner Næss

er født i Bergen, og studerte Statsvitenskap før han tok Statens Teaterhøgskole. Han har vært ansatt ved Det Norske Teatret og Den Nationale Scene i Bergen. Hans første rolle ved Riksteatret var forfatteren Bradshaw i "Cabaret". Lindtner Næss har nå vært fast ansatt ved Riksteatret i flere år, og har spilt store roller ved teatret, både i lystspill, farser og seriøse drama. Riksteatrets publikum vil huske ham i roller som bl.a. som Allmers i "Lille Eyolf" og i siste sesong som streberen Hoperoff i komedien "Hjelp, vi får gjester!" Arne Lindtner Næss er også leder for Barkrakken Cabaret og Caféteater, hvor han har skrevet cabareter, noen også vist i TV. Har satt i scene Riksteatrets forestilling "Finnes det tigre i Kongo?", og dramatisert musikalen "Jungelboken" for Bryggeteateret i Oslo. Var nylig TV-aktuell i krimserien "Dumbo og Maskefjes."

«En god teaterforestilling er en forestilling som du får lyst til å snakke med nære venner om i timevis etterpå!»

Pål Løkkeberg, instruktør

Rita: Det er som når'u ser på ballett eller opera på TV'n, og så sier'u at det der var no' dritt. Fordi du ikke skjønner'e . . .

Frank: Skal du drive med dette, så må du understrykke, kanskje til og med gi fullstendig avkall på det veldig spesielle i deg, Jeg blir nødt til å forandre deg.

En moderne «Pygmalion»

"Timene med Rita", eller "Educating Rita", som er originaltittelen på stykket, er skrevet av dramatikerens Willy Russell, som også er forfatteren bak publikumssuksessen "Lilli Valentin" (Shirley Valentin). Willy Russell skrev komedien "Educating Rita" i 1978, og den er kalt en "moderne pygmalion-historie". Stykket er nok mye inspirert av Russells eget liv. Han begynte selv sin karriere som frisør, akkurat som Rita, men tok akademisk utdanning i voksen alder, og ble utdannet lærer. Etter noen år som lærer gikk Russell lei av yrket, og fant ut at han utmerket godt kunne leve av å skrive.

Willy Russell er en av de relativt nye dramatikerne i engelsk teater, som har slått igjennom med stykker fra vår egen tid. "Educating Rita" skrev han på oppfordring fra Royal Shakespeare Company's bispene, "The Warehouse", og stykket hadde urpremiere i London i juni 1980. Det ble Willy Russells store gjennombrudd, og komedien "Educating Rita" er også filmatisert, med Michael Caine og Julie Walters i rollene.

Willy fra Liverpool

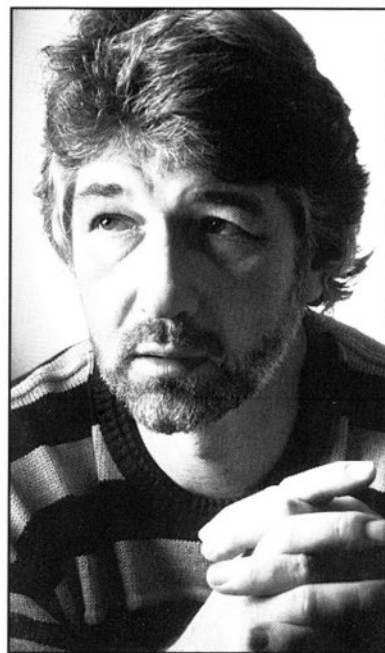
"Jeg så mye på TV. Gikk aldri i teater eller noe sånt. En gang så jeg et stykke på Folkets Hus, men det var latterlig. De snakket kunstig og ble gift i siste akt. Jeg husker det bare fordi jeg vant en fruktkurv med en kokosnøtt på billetten. Da vi åpnet nøtten, stinket den. Den var råttten."

Willy Russells første møte med teatret var altså ikke direkte inspirerende.

Willy Russells far var fabrikkarbeider i Liverpool, og moren jobbet i et større varehus. Selv sluttet han på skolen som 15-åring. Som så mange andre i miljøet, klippet han på gitar, skrev sanger og dikt, spilte i band og hadde en lang rekke jobber uten å være faglært på noe vis.

Arbeidsløshet, uoverstigelige klasseskiller, generasjonsmotsetninger - livet i Liverpool var likevel verdt å leve, for eksempel på "The Cavern". En dunkel kjellerklubb hvor luften var stinn av røyk, svette og billig parfyme, og hvor man kunne danse til et band som kalte seg "The Beatles".

Etter morens innstendige ønske fikk Willy Russell til slutt fagbrev som frisør. Da var han 20 år. Seks år senere var han steget i gradene og hadde fått sin egen salong, men lengselen etter en annen fremtid, et annet

WILLY RUSSEL

WILLY RUSSELLS PRODUKSJON:

Blind Scouse

KING OF THE CASTLE (for TV)

WHEN THE REDS (bearbeidelse av Alan Platers "The Tigers are coming OK")

SAM O'SHANKER

JOHN, PAUL, GEORGE, RINGO....AND BURT

(Musikal. Russells debut i Londons west

End)

BREEZEBLOCK PARK

STAGS AND HENS

ONE FOR THE ROAD

BAND ON THE RUN (For film, i samarbeide med Paul McCartney)

BLOOD BROTHERS (Musikal)

EDUCATING RITA (Også filmatisert.

Russell ble nominert til Oscar for sitt filmmanus)

SHIRLEY VALENTIN

(Også filmatisert)

BREAK IN (for TV)

THE DEATH OF A YOUNG MAN (for TV)

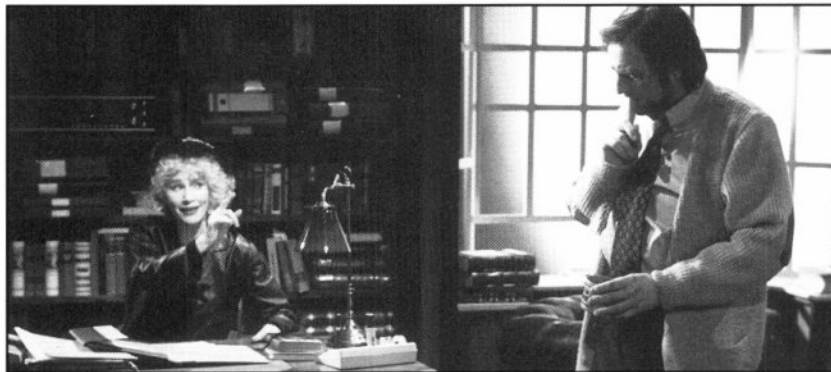
OUR DAY OUT (for TV, senere skrevet om for scenen)

DAUGHTERS OF ALBION (TV-serie)

miljø var blitt enda sterkere. Han var begynt å skrive, og han begynte å forstå_ at skulle det bli til noe, måtte han selv legge forholdene til rette. *"Jeg skjønnte at den verden jeg søkte var den akademiske. Studenter har lange ferier. Jeg kunne skrive en stor del av året, og bruke resten av tiden på å lære meg et yrke, kanskje sikte mot å bli lærere, slik at jeg fikk penger til husleien."* Willy Russell satte seg på skolebenken igjen, han måtte samle poeng for å komme videre, og samtidig tok han alle slags jobber for å overleve. På denne tiden var det å skrive blitt alvor. Og Russell skrev for scenen. *"Det første stykket jeg så som ga meg lyst til å skrive, var John McGraths "Unruly Elements". Det var første gang jeg så et skuespill som hadde med mitt eget liv å gjøre."*

Og det var nettopp McGrath som fikk øye på den unge dramatikerspiren da studentene oppførte hans "Blind Scouse" under Edinburghfestivalen. Han ble introdusert på Everyman-teatret og kom i kontakt med et miljø som kunne hjelpe ham fremover. Også på Childwell College kunne han utfolde seg. Willy Russell ble fast leverandør av stykker til student-teatret der. Omsider hadde han fått et nytt og riktig utgangspunkt.

Allerede i 1974 var London blitt oppmerksom på arbeidergutten fra Liverpool. Beatles-musicalen "John, Paul, George, Ringo ...and Burt" gikk i London et helt år. Men Willy Russells endelige gjennombrudd kom med Educating Rita (Timene med Rita). Stykket ble oppført første gang i juni 1980, og valgt til Årets beste komedie av de blaserte engelske teaterkritikerne samme år. Det ble en publikumssuksess av de helt store i London, og The Royal Shakespeare Company spilte "Educating Rita" på Piccadilly Theatre i to og et halvt år.

Rita: Kultur, – det betyr ikke bare å gå på operaen og sånn, gjør.e? Det betyr en måte å leve på, gjør'e ikke? Vel – vi har ikke noen kultur, vi. . . . Dem sier at dem har kultur, mens dem sitter der og drikker øl av plastikk-glass.

Kultur – et mål i seg selv? Skal vi lære for livet – eller for å få bedre jobber?

"Timene med Rita" er et stykke om læring - et stykke absolutt i tiden. Vi inviterte til en parallelldebatt om stykkets tema, med instruktør Pål Løkkeberg og Hanna Marit Jahr, ekspedisjonssjef i Kirke- Utdannings- og Forskningsdepartementet:

Pål Løkkeberg: - Det jeg først og fremst vil vite er: Har vi i Norge en norsk parallell til dette "Folkeuniversitetet" eller Open University som Rita begynner på?

Hanna Marit Jahr:- Vi her i Norge har hele tiden vært opptatt av at folk skal ha like muligheter for utdanning. Det har også alltid vært muligheter for voksne til å ta utdanning, men hos oss har vi ikke hatt noe "Folkeuniversitet" som et offentlig system, slik som i England, selv om våre brevkoler, som NKS og NKI, i hele etterkrigstiden har sørget for voksenopplæring. I tillegg har vi også hatt andre studieorganisasjoner, og i den senere tid har også universitetene begynt å se sitt ansvar m.h.t. voksenopplæring og fjernundervisning. Dette gjelder særlig universitetene i Bergen og Tromsø, som har etablert en egen enhet for å planlegge og tilrettelegge fjernundervisning.

Når det gjelder det engelske utdanningssystemet, så har det alltid har vært todelt og atskilt seg fra vårt. Vi har svært få privatskoler i Norge, mens det har vært statusdelen i det engelske systemet. Offentlige skoler er for andre sosiale lag. De aller fleste ledere i England aldri har gått i offentlig skole, noe som klart forsterker klasseskillet.

P.L.:- "Timene med Rita" er skrevet på en tid da arbeidsledigheten ikke var et så stort problem, og vi har måttet innføre arbeidsledigheten som tilstedeværende i stykket, men bare med noen få setninger. I dag tar folk utdanning først og fremst for å kunne sikre seg en jobb. Ritans motiver er helt andre. Hun har behov for å gå inn i en verden av lærdom, litteratur og bøker for å få et rikere liv, og også for å kunne velge hvor hun skal gå videre i livet.

H.M.J.:- I dag er utdanning nødvendig rent karrieremessig. Statistikk viser klart at de med lavest utdanning er de som kommer dårligst ut på arbeidsmarkedet. Sosial bakgrunn skal ikke være noe hinder for at du skal få utdanning.

P.L.:- Har vi et intellektuelt og kulturelt klasseskille i Norge i dag? Ungdom som ikke kommer inn på skoler, kommer jo ikke inn på skoler, og ikke får lært seg de mest elementære ting.

H.M.J.:- Det som kanskje burde bekymre oss, er om vi får en slags todeling av samfunnet kulturelt og intellektuelt. I Europa snakker man om "tre-fjerdedels-samfunnet" eller "to-tredjedels-samfunnet", særlig i England. TV-selskaper som f.eks. London Weekend Television sier rett ut at de retter sine programmer inn mot "The educated and wealthy people". Vi har kanskje fått en mer kulturinteressert befolkning enn vi hadde for tjue år siden, men spørsmålet om de mange RV-kanalene kan bidra til å skape større skiller i befolkningen.

H.M.J.: Vi ønsker å legge fler allmennfag og kulturfag inn i fagopplæringen også, for å gi elevene en bredest mulig allmennutdanning.

P.L.:- I en artikkel i Dagbladet i fjor skriver Sissel Benneche Oscold blant annet at "entruer kunnskapsformidling, informasjonsmengde, altså utdanning, må ha et mål. Jeg synes at en rimelig målsetning er å gjøre verden begripelig for oss, men jeg tror dessverre ikke det er mulig lenger. Det finnes intet sammenhengende verdensbilde å forholde seg til, bare fragmenter, midlertidige sannheter, nye informasjoner som ikke uten videre lar seg kontrollere. Og uten en bestemt grad av stabilitet og forutsigbarhet mister vi evnen til å orientere oss i tilværelsen. Informasjonen blir meningsløs når vi ikke kan knytte ny kunnskap til den delen av virkeligheten vi har rukket å bli fortrolige med". Jeg tenker på dette med allmennkunnskap i forhold til spesialisert fagkunnskap.

H.M.J.: Det vi i departementet har vært opptatt av, er å få inn noe som er et nasjonalt fellesstoff. Vi må gis en identitet i en nasjonal kultur for å møte det fremmede. Som statsråd Hernes sier: Ingen bør gå ut av grunnskolen uten å vite hvem Henrik Ibsen var - eller en av våre andre store forfattere, eller gå ut av grunnskolen uten å kjenne Edvard Munch. Vi må ha en felles referanseramme.

P.L.:- Det er jo det Rita også er ute etter. Det er dette grunnlaget som gir oss en identitet. Vi må ha en nasjonal felleskultur. Og det var vel det Rita oppsøkte da hun var 26. Vår konkurranseedyktighet i fremtiden er avhengig av at vi har et generelt høyt utdanningsnivå, ikke bare i spesialiserte fag, men også en generell innsikt, og i man burde gjøre to ting i disse tider: det ene er å forsøke å siu det hele om, og gjøre en investering i fremtiden ved å sørge for at folk uten jobb fikk en utdanning over noen år. Det andre var at man parallelt med det hadde en blanding av undervisning og forskningsprosjekt i hosa som ville være de mulige arbeidsområdene i fremtiden, slik at folk gikk ut i samfunnet ikke bare med et kunnskapsnivå, men med ideer om hva man kunne investere sin arbeidskraft i. Det ville bli en stor utfordring over nasjonalbudsjettet noen år, men det ville være en investering som ville gi mye tilbake til landet.

H.M.J.: Vanskeligheten her er at den slags tenkning ikke er så enkel, for vi ser jo resultatene av investeringene først om noen år.

P.L.:- Men det norske skogbruket har jo hatt den tankegangen bestandig! Man planter et tre som høstes av ditt barnebarn. Det har ganske enkelt med planleggingen å gjøre.

H.M.J.: Det er vanskelig å planlegge når konjunktorene svinger som i vårt samfunn. Vi forutså ikke arbeidsløsheten for ti år siden. På åttitallet trodde vi at det var en forbigående periode som var kortere enn den i virkeligheten ble.

P.L.:- Hva ser vi da om ti år?

H.M.J.: Mye tyder på at vi har en annen situasjon om ti år, fordi disse konjunktoren går i bølger. En annen ting kan være at vi bare har sett begynnelsen på bølgen, og det er dette som gjør det hele så vanskelig.

P.L.:- Men uansett så er investering i utdanning viktig - det er den sikreste investering du kan gjøre!

H.M.J.: Absolutt!

THE SICK ROSE

O rose, thou art sick:
The invisible worm
That flies in the night
In the howling storm,

Has found out thy bed
Of crimson joy,
And his dark secret love
Does thy life destroy.

William Blake

*Rita: Det jeg lærer av deg, om kunst og
litteratur, dit gir meg lissom mat, inni
meg. . . . Jeg blir sterkere av å komme her!*

